

Зоряна Миколаївна **ЛОБОДІНА**

д.е.н., професор, Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8536-1440>

e-mail: zoryanamyk@ukr.net

Володимир Петрович **ГОРИН**

д.е.н., професор, Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6048-8330>

e-mail: v.horin@wnu.edu.ua

Руслан Миколайович **ЛОБОДІН**

аспірант, Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6466-1197>

Юрій Іванович **ЛУШНЕЙ**

аспірант, Західноукраїнський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3457-4166>

e-mail: lushneyyura@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТОМ УЧАСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У статті на основі результатів оцінювання вітчизняної практики партиципаторного бюджетування виявлено проблеми функціонування бюджетів участі та обґрунтовано шляхи їх вирішення. Запропоновано алгоритм проведення експертизи та відбору органом місцевого самоврядування проєктів бюджету участі територіальної громади, який дає змогу врахувати основні принципи інклюзивної економіки в цьому процесі та виключити проєкти, суспільна користь яких є сумнівною. За допомогою факторного аналізу (методу головних компонент) отримано двокомпонентну факторну модель, яка відображає вплив факторів інституційного середовища на показники бюджету участі.

Ключові слова: бюджет участі, управління бюджетом участі, бюджети місцевого самоврядування, громадські проєкти, економіко-математична модель, партиципаторне (учасницьке) бюджетування, експертиза проєктів бюджету участі, територіальні громади, технології бюджетування, публічні фінанси, інклюзивний розвиток

ВСТУП

Важливим чинником соціально-економічного поступу відповідно до концепції інклюзивного розвитку є впровадження управлінських інновацій у різних сферах суспільного життя, зокрема й в організації бюджетного процесу. Ці інновації спрямовано на демократизацію технологій бюджетування, посилення транспарентності управління публічними фінансами, залучення громадськості до процедур прийняття рішень у сфері бюджету.

Участь громадськості в управлінні бюджетом може здійснюватись у різних формах. Серед іншого вона виражається через технологію бюджету участі – інструменту формування програмної структури видатків бюджету на основі прямого волевиявлення населення. Ця технологія забезпечує посилення інклюзивного характеру розвитку територіальних громад. Вона передбачає, що мешканці шляхом голосування самостійно вирішують, які проєкти розвитку громади найбільше відповідають їхнім інтересам, а отже, заслуговують на фінансування з місцевого бюджету. У бюджеті участі виявляється розподіл відповідальності за прийняття управлінських бюджетних рішень між владою та громадськістю.

Теоретико-організаційним засадам учасницького бюджетування присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Х. Азіз, Д. Вільямс, М. Віммер, Г. Возняк, О. Дем'янчук, Р. Єфремов, Т. Калабрезе, О. Кириленко, Л. Козарезенко, Т. Куценко, Д. Ріос Інсуа, О. Си-зonenко, І. Сотник, С. Харьо, Н. Шах, С. Шерер та ін.

Незважаючи на потенціал бюджету участі як дієвої

бюджетної технології забезпечення інклюзивності розвитку громад, в його організації є важливі невирішені питання. Так, потребує розвитку методичне забезпечення для об'єктивності оцінювання проєктів розвитку з погляду їх відповідності стратегічним пріоритетам розвитку громади, рівня зацікавленості мешканців у їх реалізації; недостатньо уваги приділено застосуванню економіко-математичного моделювання для аналізу залежності показників бюджету участі від чинників зовнішнього середовища функціонування економічної системи. Ці проблеми пояснюють вибір теми та актуальність дослідження.

МЕТА дослідження – розроблення організаційно-методичних засад вдосконалення управління бюджетом участі як інструментом забезпечення інклюзивного розвитку територіальної громади. Відповідно до мети у статті поставлені завдання: обґрунтувати необхідність корегування процедур експертизи проєктів бюджету участі й запропонувати алгоритм для їх відбору; побудувати факторні моделі, які характеризують вплив внутрішніх та зовнішніх чинників інституційного середовища функціонування економіки на показники бюджету участі; виявити проблеми використання технології бюджету участі та обґрунтувати шляхи їхнього вирішення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано загальнонаукові методи пізнання (аналізу і синтезу, індукції та дедукції) – в обґрунтуванні залежності бюджету участі від якості пра-

вового середовища та ефективності урядування; метод декомпозиції – у розробленні алгоритму проведення експертизи та відбору проєктів бюджету участі; математичного моделювання – у побудові факторних моделей оцінювання залежності динаміки видатків бюджету участі від чинників інституційного середовища функціонування економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Учасницьке (партиципаторне) бюджетування – це сукупність управлінських процедур, які суб'єкти публічного управління застосовують стосовно формування, розподілу і використання бюджетних ресурсів, призначених для реалізації ініційованих громадськістю проєктів. Зазначена технологія бюджетування належить до технологій управління публічними фінансами і характеризується частковою передачею права приймати рішення з реалізації інвестиційних проєктів, розподілу і використання частини видатків місцевих бюджетів від органів місцевого самоврядування, місцевих органів державної виконавчої влади до громадян.

Передумовою ефективного впровадження до бюджетної практики технології бюджету участі є її належне методологічне забезпечення, процедурна розробленість, застосуванням діджитал-технологій.

На рівні територіальної громади учасницьке бюджетування здійснюється поетапно:

1) етап прийняття рішень стосовно бюджету участі, в якому реалізують підготовчі заходи з впровадження партиципаторного бюджетування у громаді, формують його інституційне забезпечення, проводять інформаційну кампанію, визначають можливі джерела фінансування, автори розробляють і подають органам місцевого самоврядування проєкти партиципаторного бюджету, проводять експертизу та відбір проєктів, громадське голосування за них та визначення рейтингу проєктів-переможців, затвердження рішенням органу місцевого самоврядування видатків відповідного бюджету на реалізацію проєктів бюджету участі у бюджетному періоді;

2) етап реалізації проєктів бюджету участі, який передбачає визначення виконавців проєктів, розроблення технічної документації, придбання товарів і послуг відповідно до діючих правил публічних закупівель, виконання визначених робіт у межах проєктів партиципаторного бюджету;

3) етап моніторингу реалізації проєктів бюджету участі та оцінювання успішності бюджетування учасницького включає заходи зі спостереження й контролю за процесом реалізації проєктів бюджету участі, їх оцінювання за допомогою визначених індикаторів, складання звітності та презентації результатів у процесі обговорення підсумків виконання бюджетів органів місцевого самоврядування.

Попередній аналіз практики функціонування учасницького бюджетування вказав на низку проблем застосування цієї технології управління публічними фінансами:

– відсутність уніфікованих процедур партиципаторного бюджетування стосовно формування обсягу бюджету участі у місцевому бюджеті, врахування особливостей соціально-економічного розвитку громад та специфіки потреб населення. Особливою проблемою є нерозробленість універсальної методики оцінювання іні-

ційованих громадськістю проєктів, які претендують на отримання бюджетного фінансування. Наслідком цього є відірваність частини проєктів від пріоритетів стратегічного розвитку громад. В більшості громад подання проєктів до бюджету участі не передбачає фінансових зобов'язань для їх ініціаторів. Це стає причиною подання одіозних проєктів, що спричиняють марне витрачання бюджетних коштів;

– проблемним залишається питання вибору напрямів розподілу ресурсів бюджету участі за тематикою і територіальною ознакою, критеріїв їх оптимізації. Окремою проблемою є участь в партиципаторному бюджеті «шкільних» проєктів, які перетворюють процес голосування на змагання між школами. В окремих громадах проєкти, ініційовані закладами освіти, виділяють в окрему групу для зниження конкуренції з іншими проєктами пропозиціями. До того ж участь «шкільних» проєктів, які передбачають проведення ремонтів чи закупівлю обладнання у заклади освіти взагалі не прийнятна, адже суперечить ідеї бюджету участі як технології розподілу бюджетних коштів на проєкти, доступ до яких та користь від яких будуть отримувати усі мешканці громади. Подібна ситуація може спостерігатись і стосовно інших проєктів, ініційованих закладами соціальної сфери. Варіантом вирішення цієї проблеми може бути встановлення норми, що відмежовує в окрему групу подані на конкурс проєкти, які реалізуються в інтересах конкретної установи. Це розширить можливості участі в конкурсі більш креативних, нестандартних проєктів розвитку;

Окремою проблемою є відсутність запобіжників для концентрації проєктів бюджету участі в окремих населених пунктах/мікрорайонах громади. Головним чинником цієї ситуації є відмінності у чисельності мешканців цих складових громади, а меншою мірою – їхні інтереси й активність. В контексті розроблення універсальної процедури функціонування бюджету участі доцільно передбачити схему розподілу фінансування між проєктами, яка б упереджувала концентрацію переважної частини цих проєктів в окремому населеному пункті / мікрорайоні;

– інша проблема застосування технології бюджету участі – доволі низька залученість мешканців до процесу, пов'язана з недостатнім інформуванням. Поглиблює цю проблему загальний низький рівень цифрової грамотності та низька активність у застосуванні електронного цифрового підпису, BankID та інших інструментів онлайн-ідентифікації. Через це майже виключені з процесу голосування пенсіонери, внутрішньо переміщені особи та інші категорії осіб. Як спосіб вирішення цієї проблеми, можливо розширити варіанти проходження ідентифікації, додавши до них голосування через банкомати чи через MobileID;

– ґрунтовною проблемою застосування бюджету участі є недостатня якість поданих проєктів, особливо в частині планування бюджету. Зазвичай, проєкти-переможці після підтримки з боку населення все ще потребують ґрунтового фахового доопрацювання. У багатьох громадах представники місцевої влади можуть упереджено ставитись до проєктів партиципаторного бюджету, неналагоджена комунікація з ініціаторами проєктів, що негативно впливає на перспективи їхньої реалізації.

Визначальна роль на етапі прийняття рішень стосовно

бюджету участі відводиться заходам з експертизи та відбору проектів органом місцевого самоврядування, оскільки вони значною мірою впливають на ефективність використання фінансових ресурсів, які спрямовуються на реалізацію проектів.

Результати компаративного аналізу зарубіжної і вітчизняної практики учасницького бюджетування свідчать про наявність різних підходів до проведення експертизи, інколи досить суб'єктивних і суперечливих. Для реалізації принципу неупередженості й об'єктивності під час експертизи проектів бюджету участі та мінімізації негативного впливу ризиків у зазначеному напрямі пропонуємо органам місцевого самоврядування застосовувати поданий на рис. 1 алгоритм проведення експертизи та відбору проектів бюджету участі територіальної громади з наступним урахуванням її результатів під час визначення рейтингу проектів-переможців бюджету участі після завершення голосування за них громадянами.

Експертиза проекту бюджету участі органом місцевого самоврядування розпочинається з його перевірки на відповідність визначеним узагальнюючим вимогам до такого типу проектів. У разі прийняття позитивного рішення стосовно проекту на цьому етапі експертизи проект оцінюють на відповідність цілям стратегічного розвитку територіальної громади. Залежно від того, хто отримає користь від реалізації проекту (користувачі та / або діяльність окремої організації чи жителі територіальної громади, які не відносяться до перерахованих вище бенефіціарів), проекту бюджету участі присвоюється пріоритет *A* або *B*. Вид пріоритету проекту впливає на підсумковий розрахунок кількості голосів за результатами голосування громадян за певний проект, оскільки кожному пріоритету відповідає визначений органом місцевого самоврядування коефіцієнт пріоритету: коефіцієнт пріоритету *a* – проекту із пріоритетом *A*, коефіцієнт пріоритету *b* – проекту із пріоритетом *B* ($a + b = 1$).

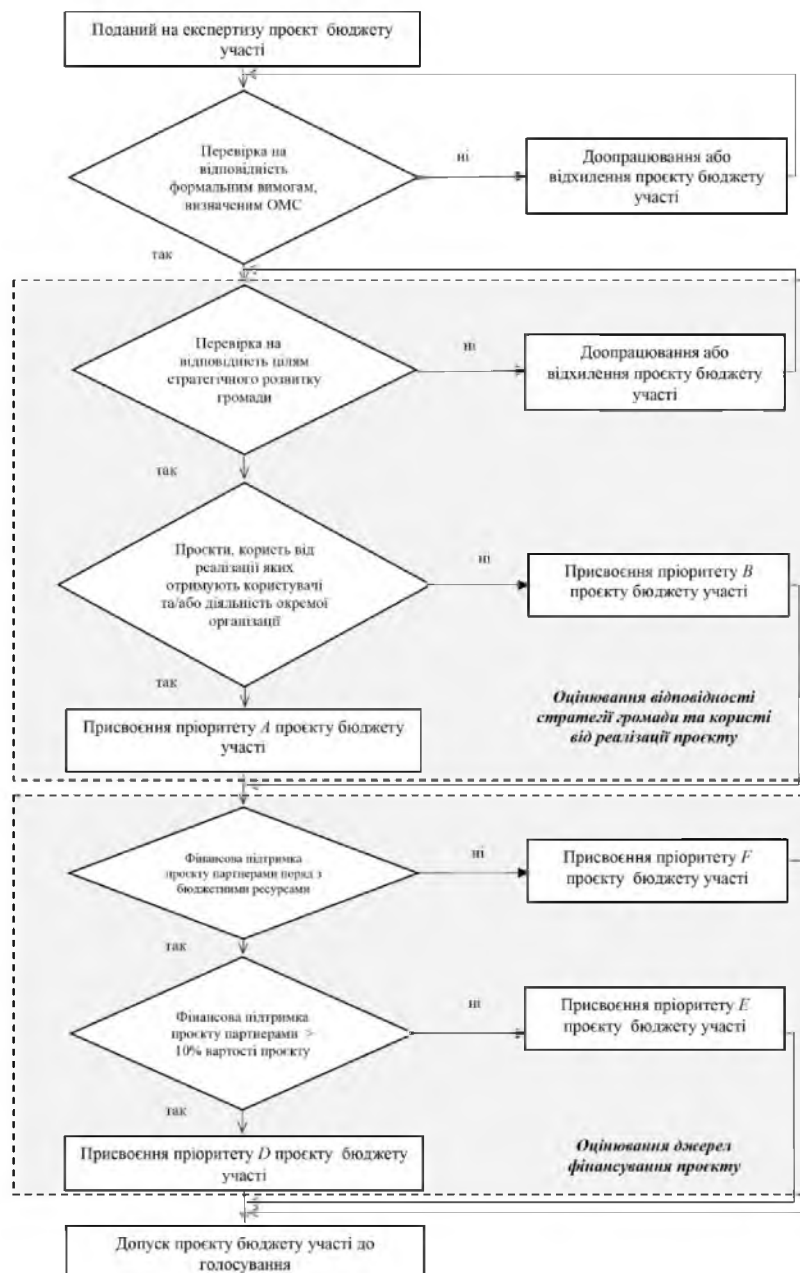

Рис. 1. Алгоритм проведення експертизи та відбору органом місцевого самоврядування (ОМС) проектів бюджету участі територіальної громади (складено авторами)

Обов'язковим етапом експертизи проекту бюджету участі є оцінювання джерел його фінансування з наступним присвоєнням пріоритету залежно від виду таких джерел. Якщо проект фінансуватиметься виключно за рахунок бюджетних ресурсів, то йому присвоюється пріоритет F з коефіцієнтом пріоритету f . Якщо ж для фінансування проекту, крім бюджетних ресурсів, буде залучено фінансові ресурси партнерів, то залежно від обсягу фінансової підтримки проекту партнерами буде присвоєно: пріоритет D із коефіцієнтом пріоритету d , – якщо фінансова підтримка проекту партнерами $> 10\%$ вартості проекту, або пріоритет E з коефіцієнтом пріоритету e , якщо фінансова підтримка проекту партнерами $< 10\%$ вартості проекту ($f + d + e = 1$). Так, кожному проекту буде присвоєно пріоритет залежно від виду джерел фінансування проекту із множини пріоритетів $H = \{AF, AD, AE, BF, BD, BE\}$ з відповідними коефіцієнтами пріоритету залежно від виду пріоритету проекту із множини коефіцієнтів пріоритету $G = \{af, ad, ae, bf, bd, be\}$ ($af + ad + ae + bf + bd + be = 1$).

Рейтинг проекту бюджету участі (R) після завершення голосування за нього жителів територіальної громади пропонуємо визначити за формулою (1):

$$R = q \cdot g, \quad (1)$$

де q – кількість голосів, які віддали жителі територіальної громади на підтримку конкретного проекту; g – коефіцієнт пріоритету, що присвоєно проекту, з урахуванням виду пріоритету проекту залежно від джерел його фінансування та користі від реалізації проекту для його бенефіціарів, $g \in G$.

Запропонований науковий підхід до визначення рейтингу проекту бюджету участі базується:

- з одного боку, на громадському виборі через кількість голосів, які віддані жителями територіальної громади на підтримку проекту;

- з другого боку – на експертній оцінці проекту органом місцевого самоврядування, яка враховує користь від реалізації проекту для його бенефіціарів та види джерел фінансування проектів бюджету участі.

Поряд із чинниками локального значення, пов'язаними з особливостями визначення виборчих пріоритетів та фінансових обмежень конкретної громади, обсяг фінансових ресурсів, які надходять на реалізацію проектів бюджету участі залежить також від чинників більш високого порядку, пов'язаних зі станом економіки, правової системи, ефективністю урядування та іншими макропараметрами. Моделювання їх кореспонденції з обсягами видатків бюджетів участі територіальних громад постає інформаційним підґрунтям для прогнозування динаміки бюджетних ресурсів, які надходять на реалізацію ініційованих громадськістю проектів залежно від змін інституційного середовища функціонування системи публічних фінансів.

Інституційне середовище функціонування усіх компонент системи публічних фінансів об'єднує чинники різного походження та характеру дії. Вони визначають як загальну динаміку бюджетних ресурсів, які надходять у розпорядження органів публічної влади, так і формують їхні структурні параметри. Насамперед динаміка видатків бюджету участі територіальних громад залежить від макроекономічної ситуації в країні, що виражається темпами зростання ВВП, який є джерелом утворення бюджетних ресурсів на усіх рівнях бю-

джетної системи. Однак більший інтерес складає відстеження залежності параметрів бюджету участі від динаміки індикаторів, які характеризують рівень інституційного розвитку країни:

- від рівня корупції, оскільки цей неформальний інститут у країнах з низьким рівнем інституційного розвитку (до яких належить Україна) справляє вагомий вплив на бюджетні відносини, негативно впливає на ефективність управлінських рішень щодо розподілу й використання бюджетних ресурсів. Оскільки бюджет участі за своєю природою є бюджетною технологією, яку покликано посилити прозорість розподілу бюджетних ресурсів, нівелювати вплив корупційних ризиків на формування пріоритетів бюджетних видатків, збільшення обсягів бюджету участі мало б позитивно позначатись на показниках контролю над корупцією і навпаки;

- від якості правового середовища, що вимірюється індикатором верховенства права як реального свідчення ефективності функціонування правової системи. Поряд із забезпеченням транспарентності використання бюджетних ресурсів, впровадження бюджету участі покликане забезпечити відповідність напрямів використання коштів бюджету інтересам мешканців територіальної громади, які в такий спосіб можуть реалізувати своє законне право на участь в управлінні публічними фінансами. Від якості правової системи залежить те, чи реалізуються принципи правової держави у функціонуванні системи публічних фінансів, зокрема у розподілі бюджетних ресурсів на проекти місцевого розвитку;

- від ефективності урядування, яка інтегрує у собі якісні параметри формування бюджетних ресурсів (спроможність уряду акумулювати необхідні ресурси) та їхнього розподілу й використання у розрізі пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку. Зважаючи на ключову ідею, покладену в основу розроблення технології бюджету участі, раціонально припустити про наявність прямої залежності між рівнем ефективності урядування та обсягом видатків бюджету участі.

Для перевірки припущень про наявність залежності динаміки бюджету участі від параметрів інституційного середовища функціонування публічних фінансів, звернемось до інструментарію економіко-математичного моделювання. Для нього обрано часовий діапазон 2017-2022 рр., що зумовлене такими причинами: по-перше, відсутністю даних про обсяги бюджетних ресурсів, які надходять на функціонування бюджету участі у період до 2017 р.; по-друге, фактичним призупиненням партиципаторного бюджетування в багатьох територіальних громадах в період воєнного стану в Україні у зв'язку із впровадженням обмежень на використання бюджетних коштів.

Для практичної реалізації дослідження застосовано можливості пакету Data Analysis програмного продукту MS Excel, який дає можливість працювати з великими масивами баз даних. Для оцінювання впливу правового середовища та якості урядування на динаміку фінансової компоненти бюджету участі обрано показники: індекси державних витрат, податкової свободи, ефективності діяльності уряду як компоненти в розрахунку індексу економічної свободи [1], обсяг ВВП України (у розрахунку в грн та дол. США) [3], а також індекси контролю над корупцією, ефективності уряду та верховенства права, як складники Worldwide Governance Indicators

від Світового банку [2]. Попередній аналіз за допомогою матриці парних коефіцієнтів кореляції та їх оцінювання відповідно до шкали Чеддока вказав на наявність колінеарності між окремими показниками, що може вплинути на адекватність моделі. Тому для уникнення дублювання прийнято рішення взяти до уваги тільки показники: індекса державних витрат (x_1), контролю над корупцією (x_2), ефективності уряду (x_3) та верховенства права (x_4), тіснота зв'язку між якими дає підстави визначати їх як незалежні змінні. У табл. 1 відображено матрицю коефіцієнтів кореляції, яка демонструє помірність зв'язку між обраними індикаторами.

Для підвищення об'єктивності моделювання впливу індикаторів якості правового середовища та ефективності урядування на динаміку видатків на бюджет участі (Y) проведено регресійний аналіз із застосуванням лінійної та гіперболічної функцій, функції експоненти, результати якого подано у табл. 2. За даними таблиці значення коефіцієнта множинної детермінації для усіх моделей перевищує 0,99, що свідчить про значний кореляційний зв'язок між факторними індикаторами та результатом. Відповідно до коефіцієнту Фішера розроблені моделі є адекватними з ймовірністю 95%, значення F-критерія для них складає менше від 0,05.

Крім перевірки адекватності моделі загалом, застосування *t*-критерія Стюдента дає можливість оцінити статистичну значущість кожного факторного параметра економетричної моделі. Результати моделювання за цим критерієм (*P-value*) свідчать, що у моделі лінійної регресії змінна x_2 є статистичним нулем, тобто оцінювати вплив цих чинників на динаміку результату некоректно. Такий же висновок можна зробити за показниками гіперболічної моделі, а в степеневій моделі (експоненти) статистичними нулями є змінні x_2 , x_3 та x_4 .

Застосування методу найменших квадратів (за способом мінімізації суми квадратів залишків) для оцінювання адекватності регресійних моделей залежності видатків на бюджет участі від якості правового середовища та ефективності урядування засвідчило, що найбільш адекватною за цим критерієм є модель за функцією гіперболи. Змодельовані значення результативного показника за цією моделлю демонструють найменше відхилення від фактичних параметрів, які подає статистика бюджету участі в Україні. Однак раціональне прочитання отриманих коефіцієнтів залежності кореляційно-регресійної моделі дає підстави визначити лінійну модель як найбільш адекватну з погляду відображення залежності між динамікою видатків бюджету участі та параметрами інституційного середовища функціонування публічних фінансів. Вона підтверджує, що покращення динаміки ВВП та державних витрат, зміцнення верховенства права та ефективності урядування має позитивний вплив на показники бюджету участі. Парадоксально, але обернена залежність параметрів бю-

джету участі від значення індикатора контролю над корупцією також має своє пояснення. Зміцнення контролю над корупцією, яке є свідченням прогресу у питаннях зменшення масштабів марнотратства й розкрадання бюджетних коштів, «розмиває» потребу в наявності бюджету участі як бюджетної технології, що покликано підвищити ефективність використання бюджетних коштів через зміцнення контролю над ними процесами з боку громадськості. Ефективність протидії корупції дає можливість забезпечити відповідність суспільним пріоритетам усього обсягу видаткової частини бюджету, а не тільки тієї частини, що надходить на реалізацію ініційованих громадськістю проєктів розвитку.

ВИСНОВКИ

Бюджет участі є одним з інноваційних інструментів залучення громадян до розподілу і використання бюджетних ресурсів, демократизації бюджетного процесу на місцевому рівні для стимулювання інклюзивного розвитку територіальних громад. На основі результатів оцінювання вітчизняної практики учасницького бюджетування виявлено проблеми функціонування бюджетів участі та обґрунтовано шляхи їх вирішення.

Запропонований алгоритм проведення експертизи та відбору проєктів бюджету участі, розроблений на основі алгоритмічного методу декомпозиції, дає змогу врахувати у цьому процесі такі принципи інклюзивної економіки, як стратегічна відповідність проєктів розвитку та рівень зацікавленості ініціаторів проєктів у їх реалізації. Це створює передумови для підвищення ефективності використання коштів бюджету, а також дає змогу відсіяти проєкти, суспільна користь від реалізації яких сумнівна.

Проведене моделювання залежності параметрів бюджету участі від стану інституційного середовища функціонування публічних фінансів засвідчило наявність прямої кореспонденції між видатками бюджетів на реалізацію ініційованих громадськістю проєктів розвитку та макроекономічною динамікою, ефективністю функціонування органів публічного управління та рівнем верховенства права. Натомість ефективність протидії корупційним ризикам у публічному секторі формує передумови для підвищення якості виконання бюджету з погляду відповідності його видатків суспільним пріоритетам, що «розмиває» потребу в існуванні бюджету участі як бюджетної технології, базованої на залученні громадськості до управління бюджетними ресурсами.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності вирішення проблем ефективного використання бюджетних ресурсів органів місцевого самоврядування в умовах війни та пошуку шляхів забезпечення відповідності пріоритетних напрямів здійснення видатків бюджетів участі стратегічним цілям соціально-економічного розвитку територіальних громад і регіонів.

Таблиця 1 – Матриця коефіцієнтів кореляції між індикаторами якості правового середовища та ефективності урядування в Україні (розраховано авторами)

	x_1	x_2	x_3	x_4
X_1	1	0,254625	0,612587	0,372761
X_2	0,254625	1	-0,34503	-0,5267
X_3	0,612587	-0,34503	1	0,661408
X_4	0,372761	-0,5267	0,661408	1

Таблиця 2 – Результати реалізації кореляційно-регресійної моделі оцінювання впливу індикаторів якості правового середовища та ефективності урядування на динаміку видатків на бюджет участі в Україні (розраховано авторами)

Regression Statistics							
		linear function		hyperbolic function		exponent function	
		$Y = a_0 + a_1x_1 + \dots + a_4x_4$		$Y = a_0 + \frac{a_1}{x_1} + \dots + \frac{a_4}{x_4}$		$Y = a_0x_1^{a_1} \dots x_4^{a_4}$	
Multiple R		0,999965029		0,9999981		0,999596591	
R Square		0,999930058		0,9999962		0,999193345	
Adjusted R Square		0,999650292		0,9999811		0,995966724	
Standard Error		4758,807755		1105,0468		0,073633886	
Observations		6		6		6	
F		3574,162923		66288,48		309,6717518	
Significance F		0,012544		0,002913		0,042591	
		Coefficients		P-value		Coefficients	
Intercept		-3145461,479		0,009		3646810,842	
X Variable 1		40528,822		0,016		-77099217,790	
X Variable 2		-613,321		0,606		-1019283,211	
X Variable 3		12855,149		0,038		0,055	
X Variable 4		52871,100		0,016		-10570692,320	
Year		Y		Y_ML		e^2	
2017		51924,53		51993,95		4818,68	
2018		404687,82		403829,90		735974,40	
2019		547313,06		545171,70		4585296,00	
2020		567492,19		571449,90		15663776,00	
2021		606938,09		605673,10		1600197,00	
2022		61943,36		62180,40		56189,54	
						22646251,00	
						1221128,51	
						1770883426,00	

Список використаних джерел

1. Index of Economic Freedom. heritage.org. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>
2. Worldwide Governance Indicators. worldbank.org. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators/interactive-data-access>
3. ВВП України у 2017–2022 рр. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

References

1. Index of Economic Freedom. heritage.org. URL: <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>
2. Worldwide Governance Indicators. worldbank.org. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators/interactive-data-access>
3. GDP of Ukraine in 2017–2022. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Zoriana LOBODINA

Doctor of Economics, Professor, West Ukrainian National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8536-1440>

e-mail: zoryanamyk@ukr.net

Volodymyr HORYN

Doctor of Economics, Professor, West Ukrainian National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6048-8330>

e-mail: v.horyn@wunu.edu.ua

Ruslan LOBODIN

postgraduate student, West Ukrainian National University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6466-1197>

Yurii LUSHNEI

postgraduate student, West Ukrainian National University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3457-4166>

e-mail: lushneyyura@gmail.com

**ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR IMPROVING THE
MANAGEMENT OF PARTICIPATORY BUDGETING AS A TOOL FOR ENSURING INCLUSIVE
DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL COMMUNITY**

The paper examines the theoretical and organizational foundations of participatory budget management as one of the innovative tools for involving citizens in the allocation and use of budgetary resources, democratization of the budget process at the local level to stimulate inclusive development of territorial communities.

The purpose of the paper is to develop organizational and methodological foundations for improving the management of participatory budgeting as a tool for ensuring inclusive development of the territorial community.

The study used general scientific methods of cognition (analysis and synthesis, induction and deduction); decomposition method; mathematical modeling.

Based on the results of the assessment of the national practice of participatory budgeting, the author identifies the problems of functioning of participatory budgets and substantiates the ways to solve them. In particular, an algorithm for the examination and selection of participatory budget projects is proposed, which makes it possible to take into account in this process such principles of the inclusive economy as the strategic relevance of development projects and the level of interest of project initiators in their implementation.

The authors modeled the dependence of the parameters of the participatory budget on the state of the institutional environment for the functioning of public finances, which revealed the existence of a direct correlation between budget expenditures for the implementation of publicly initiated development projects and macroeconomic dynamics, the efficiency of public administration and the rule of law. On the other hand, the effectiveness of countering corruption risks in the public sector creates preconditions for improving the quality of budget execution in terms of the compliance of its expenditures with public priorities, which "blurs" the need for participatory budgeting as a budget technology.

Keywords: *participatory budgeting, participatory budget management, local government budgets, community projects, economic and mathematical model, participatory budgeting, expert evaluation of participatory budgeting projects, territorial communities, budgeting technologies, public finance, inclusive development*